

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Annvæ Vice-Provinciae Qvitensis Indiae Occidentalis. ab Anno 1642 ad
1652. inclus:

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67908)

è vita exemit. Eorum laus in labore assiduò, in obedientia, & se profundissimè ad omnia obsequia demittendi, cupidèq; orandi studio consistit. At nominatim unus est non tacendus PAVLVS KAMBORSKI quem ætas laboresq; adeo attrivere, ut propè confregerint. Hic posteaquam Patribus calamitati publicæ se se in lue communi objectantibus socius adfuisse rediissetq; semper à discrimine illo incolumis hoc demum anno sæpè quæsitam in morte tam nobili gloriam illi jam maturus invenit.

ANNVÆ VICE-PROVIN-
CIÆ QVITENSIS INDIAE
Occidentalis, ab Anno 1642 ad
1652. inclus.

Octoginta novem Socios habet in 4. Collegijs, duabus missionibus, & quatuor, ut vocant, hospitijs, hæc Vice-Provincia, Sodalitijs etiam; alijsq; quibus Europæa Societas uti solet, domi forisq; ad animarum salutem instructa.

§. I. *Sacramenta.*

1. In America, Provinciæ Mocoæ missio P. Bartholomæo Polo novam Christolustran-

SOCIET: JESV ab A. 1642. ad 1652. 199
strandam familiam dedit. Ut primùm enim
illum istuc appulsum fama percrebu-
it, plures Indi etiam peregrè ad Patrem ba-
ptismi poscendi gratiã affluxère, atq; ab il-
lo catechismo eruditi, ac patrias leges exu-
ere, ut Christum induerent, sunt edocti, &
Sacramento lustrati. Est istic flumen cele-
bre Caqueta nomine, quod accolunt plures
quàm centum ac triginta Provinciæ, qua-
rũ minimæ sexaginta millia, maximæ verò,
plusquam centum, aliæ ducenta familiarum
millia numerant, id quod Indorum à Patre
baptismo expiatorum, atq; Hispanorum, qui
oras illas introspectère, narratione didicim⁹,
ut proindè tantò facilius illis dæmon per-
svaserit, ut victimarum loco, Indos cæde-
rent principi tenebrarum. Atq; istic den-
sa tenebræ tenent ignaras DEI animas in a-
byllo cæcitatũ, dum aliquispiam illis à DEO
destinatus affulgeat. Septem dierum na-
vigatione per illud flumen ad Provinciam
Mosquitã appulsi sunt, quam constans
fama est constare plusquàm centies mille
familijs, & gloriosi Bartholomæi Apostoli
quondam præsentiam nobilitatam. Est istic
fluvius aureus dictus, ad cujus marginem vi-
va petra est, quam antiquitus diditus, & in
hæc usq; tempora porrectus rumor ab im-
pressis è Sancto illo Apostolo pedum gena-
umq;

ūmq; vestigijs celebravit. In ea etiam,
 quam Sancto sacram solitudinem captanti
 usui fuisse perhibent cavernâ, characteres
 petrae vivae impressos negant haecenus legi
 potuisse ab ijs, qui Castellanam, aut latinam
 literaturam norunt. Alius autem, qui re-
 condita gentium idiomata calleat, istuc ne-
 mo haecenus penetravit. Illud adæque
 commemorandum, & magis mirandum oc-
 currit, quod, cum olim in caelestem illum vi-
 rum quædam audacter ac sceleratè ausi fu-
 issent nonnulli, divulgatissimo per illas o-
 ras divinae iræ exemplo, poenæ illis inflictæ
 memoria immortaliter perseveret. Visi-
 tur ad fluvium illum aureum, domus præ-
 cipuâ celebritate antiquis ac modernis se-
 culis nota, quæ 20. focos, id est familias
 complexa, consceleratum hominum ge-
 nus, quod ita exterminare placuit divinae
 justitiæ, ut tamen illos relinqueret memo-
 riæ posterorum. Hæc domus tota coor-
 to in S. Bartholomæum Evangelij gratiam,
 gloriam decora istic prædicantem impetu,
 arma certatim corripuerat, Apostolum in-
 ternecone deletura, & in ipsâ sceleris ag-
 gressione, omnes Indi, Indæ, domus tota, fru-
 mentum, ligna, platani, supellex mobilium
 fortunarum, aves ipsæ istic repertæ, & quic-
 quid ad eam domum spectabat, admirabi-
 li

li metamorphosi in petram conversa sunt. Est videre etiamnum Indos cum arcubus ac sagittis ad vibrandum tensis, Matres cum parvulis ad pectus hærentibus, alias in molendino cum annona occupatas, in opere ipso in saxum obriguisse. Atq; hæc oculatorum testificatione, neq; ulli dubiâ istic fide pro exploratis haberi indubitabili asseveratione affirmant. Quæ res audita multo nobis auxilio est, ad animos percellendos, & inclinandos ad fidem ab Apostolo prædicatam, & baptismum expetendum.

2. Ad miniculo sunt nobis ad idem alia quoq; pedum gloriosi illius Apostolici vestigia, quæ in petra; & doctrinæ quæ in Crucis veneratione reliquit. In Mainensi Missionem, cum per locum plenum periculi transiret navis, Crux illius proræ, Crux puppi, Crux carinæ imposita est ab Indis ethnicis: qui tamen periculo illo perfuncti, cruces illas protinus abjecerunt. Patri autem, ecquid causæ subesset illi seu brevi cultui, seu postea neglectui interroganti, respondere; Indis istic idola varia esse in veneratione. Quædam tantum imminente ac durante discrimine: quo cessante, idola quoq; in oblivione relinqui, usq; dum alia iterum quæpiam necessitas illa in mentem revocet,

præ.

pristinæq; religioni restituat, eâ iterum religione non ultra periculum duraturâ.

3. Inter eos qui lustrali baptisinate Christi nomini accessere fideles, fuit Inda per diutinum sanguinis fluxum jam ad sceleti miserabilis formam, & cadaveris planè imaginem redacta. Hanc Pater è Popajanensi Collegio, cum in missione adiret, ac vivere adhuc stuperet; ubi illam à rudi quodam, ac planè imperito, nullo peccatorum dolore præmisso, baptizatam advertit, ex ijs quoq; quæ ab illa quoquo modo balbutiente collegit, decrevit Sacramentum fuisse irritum. quocirca ritè instructam, & de universæ vitæ peccatis dolentem, pijsimèq; ad Sacramentum compositam dum videret, illam sacro fonte expiavit; & fæmina statim à pronuntiatis Sacramenti verbis, adhuc ab aquâ madida expiatam animam Christo dedit; quasi hoc unicum divina benignitas expectâset. Anno vertente destinatum ejusdem Patris in eadem missione iter intervertit mora inopinata. Quocirca dum moratur, ad ægram illius fæminæ filiam evocatus, eodem planè modo etiam illam Sacramento illo malè administrato, baptismi indigam, instruxit, ad peccatorum pœnitentiam excitavit, ac piè pœnitentem, & Sacramenti avidam Christiano fonte lustravit.

cujus

SOCI ET: JESV, ab A: 1642 ad 1652. 203
cujus etiam anima è vestigio carne soluta,
Patrem admirabili è DEI providentiâ hau-
sto solatio perfusum reliquit.

§. 2. *De Sacramentis Pœnitentiæ, &
Eucharistiæ.*

4. Non alia in hisce oris cœlestis iræ seu
misericordiæ significatio Indorum animos
ad Sacramentorum frequentationem accen-
dit magis, quàm cujus testis oculatus fuit
P. Bartholomæus Polus in Vrbe Pasto, per
sacros quadragesimæ dies Ecclesiastes. Abest
ab Vrbe Pasto mediæ ferè levæ intercape-
dine mons admodum editus, ambitu suo
duodecim, aut plures levcas complexus.
Hic non infrequenter, aliàs nivalis & canus,
solet etiam igneas quasdam velut alas ex-
pandere, ac terrorem latè minari. Exarsit
hic mons medio ferè noctis cujusdam, quæ
sublustris primùm, deinde illustris planè ac
lucida, sed luce tristissimâ, trepidos Pasto-
enses, accedente ad terrorem horrendo eti-
am terræ motu, à somno excivit, ad cœli
quoq; coruscantis, fulgurantis, ac tonantis
aspectum attonitos, cum fulmina è cælo
præcipitari viderentur, & omnia ire pessum,
cælo terrâq; ruinam Vrbi minantibus. Qua-
propter ut securitati suæ consulere, cir-
cumspectabant, quâ fugam capefferent, sed
aliud

aliud ex alio periculum consilia hebetabas
 cum vibratorum è monte ignium in altum
 ejectiones ad 20., uti videbatur, hastarum
 altitudinem viderent, & globorum igneo-
 rum tantam & molem & numerum, ut vel
 à singulis exitium timeri potuerit, ab omni-
 bus verò tanquam inevitabile aut jam præ-
 sens haberi. Accedebat ad hanc nova
 formido duorum fluminum liquido igne
 vasti torrentis instar è montis arduo, præci-
 pitumultu deorsum se se volvencium, &
 quasi amplexu toti Vrbi perniciosam ob-
 sidionem non tam comminantium quàm
 afferentium. Vbiq; fugam aperiebat, ubiq;
 intercludebat timor consternatis animis
 catervatim usq; quaq; cursantium; cum ad
 P. Bartholomæum in Regio foro consisten-
 tem Vrbs tota concurrat. Jam ille Vicario,
 primoribusq; persvaserat, ut quantâ maxi-
 mâ id fieri rebus adeo perturbatis posset
 pietate quàm decentissimè, Angelicum
 Eucharistiæ Sacramentum, & unâ gloriosæ
 DEI Matris imago è Parochiali templo
 ad supplicationem proferrentur, ad animos
 à perturbatione ad spem, ac ad ea quæ in
 difficili adeo rerum articulo necessaria sunt
 permovendos. Tum verò effusis vocibus
 peccata palàm confessi expiati sunt; cum
 ürgens periculum, eo expiari petentium
 multi-

SOCIET: JESV, ab A. 1642. ad 1652. 205
multitudo peccata omnia percenseri non
fineret. Eo peracto populus universus fle-
bili specie ac voce DEI misericordiam iden-
tidem imploravit; & Patri scabellum in-
fori medio collocatum, è quo ille ad avidos
& paratos, prout Spiritus sanctus dabat elo-
qui flagrantissime loquebatur, nunc DEVM,
nunc populum singultientem per appositam
apostrophem allocutus. Ac tum demum
citra ullum ædificiorum detrimentum, ho-
minumve jacturam redijt implorata à DEO
tranquillitas. Hic omnes, ac non pauci
qui longâ tuncatione catenam trahebant
annis ac peccatis gravem, se se ad vitam
compositius emendandam, per Sacramenta
sæpius repetita intentius contulère.

5. Quidam in Hispania nescio à quo per
violatas duelli, ut vocant, leges honori
quoq, suo inustam notam, quàm acerbè sen-
tiebat, tam acriter ultum ibat, per omnes
latè Indias occidentis, ut hostem illum su-
um ultioni gloriaq; suæ victimam faceret,
adeo impius investigator, ut toto annorum
septemdecim interfluentium spatio ne se-
mel quidem, se sacro pœnitentiæ tribunali,
nec semel sacratissimo missæ sacrificio au-
diendo stiterit neq aliud quidpiam fecerit,
è quo Christianum esse colligeres, cum ni-
hil cuperet, aut volveret, vel caperet aliud
O quam

quàm vindictam. At ab ipsis primordijs ultima prospectans, illud æternæ mentis numen atq; consilium ita rem contexuit, ut in eadem Pastroensi Vrbe illum reperiret, quem quærebat. Hunc ergo templum ad Nostrum, qui istic ad concionem ardentè dicebat ingressum foris ad mortem præsentaneam præstolatus, loco in quo furenter æstuebat sic ferente, audiebat ea, quæ mirificè ad rem præsentem in templo dicebat Pater, ignarus quid foris in hujus animo ageretur. Hunc ergo subauscultans ultor iste, percellitur, & primùm vindictam differre, deinde planè omittere, atq; cum DEO in gratiã redire deliberat. Quapropter luce jam creperã ingruentibus aut jam intendentibus se tenebris tectus, larvam induit, & se ad Nostri pedes peccata in Sacramento fassurus abiecit. Adeò postea inflammatus, ut non tantum personam sibi detraheret, verum & mundo se exueret, neq; jam personatus, verum apertã fronte ac exporrectã se DEO in religione planè addiceret; ubi etiamnum cum luculentã virtutis non vulgaris laude vitam ducit exemplis nobilibus conspicuam; fateturq; quantã è charybdi evaserit.

6. Magno etiam ad Sacramenta obeunda diligentius & frequentius, adjumento fuit anni 1648. lues quæ Quitensem Urbem

ter-

SOCIET. IESV. ab A. 1642. ad 1652. 207
terruit & quassavit, cum plusquam novem
mortalium millia sustulit, & plures longo
langvore prostravit. Enimvero illa neces-
sitas virtutis nostræ eos fuit. Nam cum a-
liàs Quirense Collegium ducentis facile
pauperibus ad portam Collegij opportuno
auxilio subveniret, intentiore curâ tunc
laborandum fuit, atq; etiam in corporum
commoda in animorum gratiam vigilan-
dum. Distributi per singulas Urbis partes
è Socijs bini ac bini; qui tamen ad corpora
procuranda quotidie domum reverterent.
Increvit etiam Sacramentorû desiderîû in-
ter tot ubiq; mortis minas. institutæ, quoad
citra noxam licuit supplicationes. Publi-
cæ venerationi expositum quotidie ad u-
nam horam sanctissimum Eucharistiæ Sa-
cramentum, populo supplicanti: & sæpè
nostri à diviniâ velut manu in aliquas domos
ducti, nullius rogatû, & reperta istic maxi-
ma Sacramentorum inter extrema obeun-
dorum necessitas. Certè fæmina peste ac
fœtu gravis, & conscientia saucia suppresso
quopiam flagitio, ubi pollicitum nostrum
audivit, si confiteretur, corporis ac animi
sanitatem, confessa est, & sanata.

7. Juvenis licentiore ibidem. quàm fa-
cile credi possit, libidine illigatus, foràs ad
suas possessiones concessit, ubi citra moni-

toris cujusquam interpellationem libidinari
 secure posset. Ibi Sacramenta usurpabat
 ille quidem, sed nominatenus, & oscita-
 bunde; cum deonerare aliquid ex infelici-
 bus illecebris nollet, eoque tantum veluti di-
 cis causâ, quod ajunt, sibi Sacramentorum
 nomine per sacrilegia blandiretur. Sæpe
 se interno instinctu commoneri sentiebat,
 ut se ad Nostrum conferret conscientie
 componendæ causâ: sed ille contra illum
 stimulum pertinax calcitravit, cum secum
 reputaret, Nostrum illam Dalilam perpetu-
 um ac domesticum lubricæ insanie invita-
 mentum, non passurum. Cum autem ita
 secum & cum DEO perdius & pernox lu-
 ctaretur, semel se in hac scelerum charybdi
 morte festinâ e vita ereptum somnians vi-
 dit: & haud gravatè sibimet indulgens,
 nocturnæ illi imagini primùm illusit. Ma-
 gis illum terruit nox altera, quæ illum ad
 æternitatis tormenta dejectum tristi specta-
 culo exhibebat in somno. Sed præpotuit
 impurè ac flagitiosè lateri semper adhæren-
 tis Dalilæ consuetudo. Et tamen interlu-
 cebat cælestis quidam radius; neq; inter-
 quiescere sinebat vermis cor putidarum
 suarum sordium non inconscium, eoque
 contabescens. Quapropter, ad animum
 hilarandum, se cum suâ illâ in campum con-
 tulit,

SOCIET: JESV, ab A 1642. ad 1652. 209
tulit, ubi súdo jucundè cœlo ea illi divinitus
cogitatio est injecta; Certè potest me jacto
è cœlo fulmine DEUS morte hîc plectere,
ac me ab hac mea vel sic avulsum infelici
æternitati toties vocanti rebellem addicere.
Ista cogitantem formidabilis cœli aliàs pul-
cherrime sereni tumultus, & vibratum hor-
rendo cum fragore fulmen, etsi non truci-
dârit, aut sauciaverit; ponè tamen cadens
conterruit, ac tandem deliberabundas &
seignes cogitationes in serium consilium
vertit. Adoravit mirabilem DEI tam diu
se contemni patientis tolerantiam. atq; in
Urbem redux omnia veri pœnitentis officia
cumulatè peregit, cùm illecebroso illo suæ
salutis impedimento abjecto, totam vitam
lachrymarum ac doloris impendiò plenus
apud nostrum confessione retexuit, factus
è Scandalo civitatis idea virtutis; & Socie-
tatis laudator tantus, quantum illam ante
horruerat. Aiebat enim, se quoties divinâ
vi retrahebatur à culpa, toties etiam, ut à
societate remedium peteret, esse permo-
tum.

8. Alius apud Panamenses, quem hactè-
nus personata quædam pietas tantum ad sa-
crum & confessionem vocabat politico fu-
co fallacem, post longam sacrilegorum an-
norum intercapadinem una de æternitate

concio, quam humanæ tantum amicitia
causâ accesserat, admirabili modo ex alio
alium fecit, ipso & omnibus, qui hominem
nôrant, attonitis. Fuit & alius, qui se in vi-
am salutis dederat: sed ad volutabrum re-
versus, cum ab obvio confessario sæpius
moneretur, & semel demum ecquo in loco
sua salutis res esset rogaretur, optimo esse
loco respondit: nec elapsâ 8. dierum inter-
capedine in sinu illius quacum incredibili
omnium scandalo vixerat, utinam non ob-
scenam animam exhalavit.

9. Ibidem è Panamensis Urbis primori-
bus quidam, cum pristinae valetudini resti-
tutus ad vomitum quoq; revertisset, dica-
cissimâ jocatione sua illi, quâ æger peccata
confessus fuerat, & honorem alijs per lin-
gva intemperantiam detractum restituerat,
pietati petulanter illudebat: Fuisse illâ mor-
bi sui phasmata, quæ mentis parùm compos
inconsultè dixisset. Quocirca in publica
& lingvæ & vitæ lasciviâ perstitit: usq; dnm
repentinò concidentem, & mori se, mori
clamantem, in conscelerati scorti mani-
fûs, vira defecit.

10. Formidabile, sed non paucis utile fu-
it & istud, quod narrat Panamaense Colle-
gium. Miles qui toto quadraginta dierum
jejuniò à concione, quam nolter ad milites
quo-

SOCIET: JESV, ab A. 1642, ad 1652. 211
quotidie habebat, aberat ferè unicus, cum
letali pressus morbo, morti potius, quàm vi-
tæ esset vicinus, tandem videtur, tametsi
difficillimè adductus, ut confiteretur. Ve-
rùm ubi Pater illum è decalogo interrogare
aggreditur, nihil nisi vocem omnia negan-
tis extorquet: idem Patres alij tentavère, i-
dem ipse, qui ad præsidij milites dixerat; ir-
rito conatu omnes. Manebat ferrea ho-
mini obstinatio: nec dabat locum ulli re-
medio, multà commilitum dolentium ad-
miratione. Fusæ pro illo preces varix. Tum
Pater, posteaquam unà cum alijs comprecat-
us, DEI param agonis ultimi agonotheram
fidelem ac felicem fuisset unicè deprec-
atus, ardore nescio quo inflammatus, ad æ-
grum: Ecquid sceleris patrâsti, inquit, mi-
serabilis Christiane, quod ne ipsius quidem
DEI Matris ope obstinationem ponas? O-
mnibus ad hæc mirificè percussis, æger hor-
rendum quiddam vultu mortuali præsefe-
rens incondito quodam corporis gestu ob-
stinatam animam ejecit. Funestæ adeo mor-
tis causam ad neglectam obstinatè divini
verbi auditionem non ineptè alij retulère.
Sed utriusq; concionis nempe confessio-
nisq; neglectæ pœnam justissimam in eo
reperit fama non ex vano hausta, cum vir
cum primis probus & gravis Patri retulit,

hunc militem cum in Portobolensi militia
ageret, rixâ cum nescio quo amoris in quan-
dam sui æmulo per obscenam utrinq; ze-
lotypiam coortâ, proco illi æmulo letale vul-
nus infixisse, atq; illi mortis propinqua &
conscientiæ malè ad illam comparatæ an-
xio, & confessionem, confessionem mise-
rabiliter suppliciterq; imploranti prælon-
gum ferrum in cor adegisse, atq; dixisse:
Age, vade, ad infernum descende; atq; illic
dæmonibus confitere.

11. In Collegio Popajano magnum in-
pœnitentiæ tribunalibus reorum auctarium
adjecere narrata in templo nostro exempla,
usq; adeo, ut ne sequenti quidem die expe-
ctato, illâ ipsâ quæ jam se se intendebat no-
cte fuerint expiandi, quos mira exemplo-
rum appositè finè vanitatis phaleris narrato-
rum vis timore atq; amore DEI salutariter
penetravit. Ajunt supra fidem esse quan-
tus sit confitentium ardor, ac numerus ubi
hactenus vix centeni fuerant, nunc mille-
nos esse, qui petant expiari.

12. Equencensi Collegio Pater ad Indum
supremis jam citra vitæ spem ad mortum ac-
cessit, & illo audito cum ad Collegium re-
verteret revocatus, redijt. Pater, ajebat ad
reducem æger, Pater? Jam pereo & vado
ad illam, quam nunquam benè hactenus, &
ne

SOCIET: JESV, ab A. 1642. ad 1652. 113
ne nunc quidem integrè confitendo sum.
promeritus æternitatem, nisi tu adjuves.
Et omnia cum eximiâ dolentis animi signi-
ficatione executus, vix absolutionis senten-
tiam è Patris ore audivit, cum plenam dolo-
ris animam, iugenti divinæ misericordiæ
documento, DEO misericordiarum dedit.

13. In Missione Mainensi, in Vrbe cui
nomen à Vallisoletto inditum olim fuit, mi-
ra superstitionum portenta commentus dæ-
monæ confessionis quoq; nostræ simius fa-
ctus est. Quòdq; seu risum seu misericor-
diam moveat, ajunt, quòd si quispiam bar-
barorum suo sacrificulo non bonâ fide pec-
cata omnia ex integro fateatur, dæmonem
adesse, ac voce apertâ clamare S I S I L O, id
est, MENTIRIS. Ad hæc facit, ut ra-
nunculus seu quiddam bufoni simile falsi
pœnitentis pectus ingrediatur, & eam, quæ
collum inter ac pectus interjacet, partem
importuno reptatu eousq; sollicitet, dum
omnia particulatim efferat, quæ simulatè ta-
cebat.

§. 3. *Quædam erga nos divina providen-
tia argumenta.*

14. Duo tantùm hîc adnoto: nam re-
liqua ex alijs peti possunt. In Cuenca Vr-
be plenus tragica tempestatis tumultus in
nos gliscebatur, cum rebus jam propè concla-
matis,

matis, vir senex, cui authoritatem ætas addebat ac virtus, repente se in medium dedit, & pro Societate tam diserte dixit, ut universa Vrbs festo clamore sublato, *Vivat, Vivat Societas!* inclamavit, moxq; de Collegio istuc ponendo, & stabiliendo actum ac perfectum sit, magnis deinceps Collegij ad publicum Republicæ commodum incrementis.

15. Ibidem quidam veste, ac nomine tenus Ecclesiasticus, quo demum cunq; ex capite intervertendis Societatis rebus apprimè studebat, dicere quoq; ausus cum apud Quitenses esset Cuencæ Collegium se superstitè fundandum nunquam. Fidem dicto fecit exitus: nam antequam Cuencam reverteret, & ille vivere desijt, & vivit Cuencæ fundata Societas.

§.4. *De Christi Domini Nostri imagine.*

16. In Quitensi Collegio jam ab annis amplius triginta veneratione erat omnibus statua vultus patientis Christi, quam communi vocabulo, *Eecce homo* vocant. Hæc ara Christi imposita beneficentiam veterem novis cumulat beneficijs, adeo, ut *CHRISTUS à consolatione* dicatur. Crebra istuc luminaria collucent; ajuntq; illi divinum quiddam inesse ad animos ad pietatem.

com-

s adde
 edit, &
 niverla
 vat So-
 io istic
 e pera-
 ad pu-
 emen-
 inete-
 ex ca-
 appri-
 apud
 se su-
 em di-
 cam-
 it Cu-
 a-
 annis
 nibus
 com-
 Hac
 erem
 a i-
 istic
 inum
 tem-
 com-

commovendos. Semel quot hebdomadis
 reducto velo palam conspicitur tempore
 solennis sacrificij, quod est de Passione Chri-
 sti. Miras utilitates percepisse se farentur
 varij à floribus ex illius ara sublatis, ab oleo
 lampadis, & frustulis candelarum coram
 imagine ardentium. Inde est, quod à locis
 longinquis frequens mortalium vis accurrat
 & anathemata plura pendeant beneficio-
 rum; quæ tanta sunt, ut vel sola bene longæ
 narrationi sufficiant. Juvat hic meminisse
 rei solidæ ad virtutis egregiæ documen-
 tum. In Sanctimonialium S. Catharinæ
 cænobio religiosæ cuidam inurendum erat,
 quod medici vocant, cauterium & insigne
 subeundum cruciamentum à Chirurghi ma-
 nu ac ferro in pectoris carcinoma mitten-
 dis. Monialis de subeundo cruciaturu ac
 periculo sollicita, reliquis quoq; timore at-
 tonitis, neq; chirurgo metum ac periculum
 dissimulante, illam Christi consolatoris ima-
 ginem clam ad cænobium deferendam im-
 petrat, coram illo ardua omnia subitura, do-
 loresq; suos illius doloribus fortiter conjun-
 ctura, & abstersura. Et vero ignem inusti-
 cauterij, tam tulit æquo animo, ut ne sensis-
 se quidem videretur. In resecandâ verò
 carne pectoris quantumcunq; cruento fer-
 ro grassaretur chirurgus, ut cancrum in vete-
 ratione

ratione ipsâ magis formidabilem immo cum
 sed necessario laniatu excinderet, hæc
 men totis oculis Christo suo affixa, tantum
 ex illo aspectu fortitudinis, & magnanimi-
 tatis hausit, ut ipso forti suo silentio dicere
 præsentî Christi imagini videretur: *Forti-
 tudinem meam ad te custodiam*; chirurgo
 quoq; qui se mortis discrimen in illa non ex-
 vano timuisse dicebat, & robur virtutis tam
 tæ stupente, & felicem valetudinis bonæ
 successum, Christi potius imagini, quàm
 suæ artis felicitati adscribente. Omnibus
 hilaratis, ante quàm statua in templum &
 ad aram referretur, fortis illa Monialis æter-
 nam beneficij tesseram futuram unam can-
 nâ, seu arundinis, quam Christus pro scepro
 manu gerebat, particulam, abscidit. Con-
 stabat quàm longa fuisset canna & ante &
 postquam ita fuisset imminuta; & tamen
 per nostrum certâ mentione est explorata
 tum, illam post paucorum dierum interval-
 lum ita succrevisse, ut primæ illi suæ men-
 suræ non minus quàm ante quàm fuisset
 imminuta, responderit.

§. 5. *Eucharistia urit sacrilegam.*

17. Apud Quitenses Inda post conscien-
 tiam apud Nostrum expiatam, letalis cujus-
 piam noxæ per oblivionem omittæ recorda-

... cum citra notam, facile confiteri posset,
 ... Evcharistiam accessit. Sed illam in ignem
 ... conversam, seq; ab illa in ore guttureq; uri
 ... deo sensit, ut licet voce id quod erat non
 ... prodiderit, dissimulare tamen haud potue-
 ... rit, quin ij, qui aderant, rem quæ gerebatur
 ... dverterent. Quocirca Sacerdoti com-
 ... mendata non prius ignem illum extinxit
 ... quam peccatum candidè aperuerit, rite ab
 ... eo absoluta.

§. 6. *Beatissima Virgo Deipara.*

18. Ibidem quiddam facinoris etiam in
 ... Sacramento per silentium texerat quispiam.
 ... nunc morbo prostratum aggressus; horren-
 ... dus inferni genius a deo perterruit, ut in sin-
 ... gularis beneficij loco posuerit, se illâ trepi-
 ... datione non fuisse exanimatum. Sed ad
 ... præsentem ad lectum divinæ Matris Virgi-
 ... nis imaginem conversus pulcherrimâ sere-
 ... nitate, ac securitate, simulq; magnâ ad ple-
 ... nam de peccatis confessionem apud No-
 ... strum Sacerdotem faciendam voluntate se
 ... plenum sensit: & spectro evanescente, vi-
 ... ribus ac valetudine propediem restitui ac
 ... Sacramenta piè frequentèr; usurpare cœ-
 ... pit; multam se gratiam Virgini debere gratè
 ... factus, cujus imaginis aspectu & dæmon ab-
 ... stitisset, & sibi tanta lux fuisset oborta.

19. Est istud quoq; ibidem non dissi-
 ... mulandum

mulandum laudatæ consuetudinis doctum
mentum, quâ lectis ipsis aut certe prope
conspectu **MARIÆ DEI** Matris imago ap-
penditur. Sacerdotem, quocum obicæ neco-
sive verat, fæmina destinârat ad mortem, nocte
concupiâ perpetranda, sive sceleris, jam
peracta, jamq; vel sic occasionem volens
abrumperem; sive per non inconsuetam fa-
minei ingenij inconstantiam facinoroso a-
more in funestum odium converso; sive
illius fortunis, ac novis ab alio amoribus in-
vitata, scire haud interest. Jam feralis
trunci frustum in altum in ipso lecto manu
elevaverat, ut vibraret in caput secure, ut il-
le putabat, dormientis, cum lectum novâ
quadam luce perfusum stupet, ictumq; sus-
spendit, ut videat unde illa erumperet. Ad-
vertit lucem è vicinâ cælestis Virginis Ma-
tris imagine se se effundere. Quo specta-
culo usq; adeo perculsa est, ut fæmina seu
validius anhelantis, seu se se commoventis
inquietudine Sacerdos quoq; ille somno
discusso experrectus, ubi didicit id quod e-
rat, & ipse apud Nostrum vitam pessimam
cum optimâ commutârit, & suæ illi lupæ
author verbis ac persvasorio exemplo fue-
rit, castissimis lachrymis præterita vitæ ob-
scenæ de honestamenta deslendi; atq; illud
peccatorum refugiû auguste ac perseveran-

SOCI: JESV, ab A. 1642. ad 1652. 219
ter colendi, à cujus imagine vibrati radij
alterius manus à scelere jam patrando, alte-
rius animam a proximo æternæ mortis con-
finio, utrumq; ad lucem à tenebris, revocâ-
rint. Quæ omnia & Sodalitij MARIANIS,
quorum ibi complura sunt, & nostro ad
concionem de cultu Virginis incredibile
pondus addunt, ut quibus possumus elo-
quentiæ ac exempli viribus omnes ad illam
quàm religiosissimè venerandam pertraha-
mus: cujus etiam festa omnia in Panama-
no Collegio non unius tantum diei cultu
circumscribuntur, sed plenâ octo dierum
celebritate ornantur.

§. 7. De zelo puritatis.

20. In missione villæ Sanctorum cum
difficile videretur consuetam Christianæ fi-
dei pietatem sinè pudicitæ, aut certè debi-
tæ decentiæ quadam veluti verecundiâ e-
exercere, Maura quædam alijs locupletior,
alijs è suo sexu vestes suas dedit interea, dum
ad pœnitentiæ ac mensæ Angelicæ Sacra-
menta honestè decentèq; accederent cum
aliàs non nisi primigeniâ illâ Adami in Para-
diso veste, arborum nempe folijs, se se con-
tegerent.

21. Percrebuerat hâc tempestate ab
antiquo ductus pravissimus mos in Vrbe
Panama, quem nec metu, nec præmijs po-
terant abolere ij quorum intererat, quan-

tumvis id vellent. In loco ab arbitris remoto, & fidâ exploratorum custodiâ contra leges ac legum pœnas communito, conveniebant Mauri, aut Mauræ frequentes ad quoddam impudentis admodum ludi genus, in quo Mauri inverecundâ corporis nuditate joculariæ petulantia dabant spectantq; spectaculum, cui consuetudini tamen oculis procacibus non irridicula, & antiqua, finis omnino est impositus, & velut exilium irrogatum; simulq; consultum in utroq; sexu pudicitia oculorum, atq; etiam animorum.

22. Erexit apud Quitenses immortale fortissimæ ad mortem usq; purpuream pudicitia labarum virginitas, in puella, quæ perpetua templi nostri velut incola in Sacramentis frequens, & publicum optima notæ solidaq; virtutis exemplar venerationem apud alios, amorem improbum apud impudicos nescio cujus oculos invita & ignara prorsus invenerat. Erat is adolescens, qui cum hujus Virginis formam semper ferret in oculis, & illos duces promptè ad precipitium sequeretur, cum illi opes quoq; id est esca malorum, abundè suppeterent, Virginem pulchriorem, quàm ditiolem blandis in vitamentis, quæ referre non attinet, aggressus, pudentissimam illam frontem
rubore

Soc. JESV, ab A. 1642. ad 1652. 221
rubore verecundo, sed linguam & os castif-
simâ fortissimâq; , ac verbis præsentis argu-
mento idoneis plenâ indignatione imple-
vit. Sed ille turbulentè inquietus, cum
per dies plures nil spei reperiret, minaciter
solam adortus, palûmq; illi, quem manu vi-
brabat, & certum exitium intentans, cum
illa perseveranter nollet, dicerétq; malle se
immaculatâ morte trucidatam concidere,
quàm Sacramento juratæ D E O virginitatis
qualem cunq; jacturam sive facere sive pati,
illam ictu valido eóq; unico internectam
prostravit. adeóq; Quitensis Virgo Marty-
rem palmam virgini lilio illigavit.

§. 8. De S. P. Ignatio.

23. Non ignota etiam in Vrbe Quitensi
fama est, cum apud alios, tum apud puerpe-
ras prosperè obtenti à S. P. Ignatio præsen-
tis auxiliij. Vnam appensam ejus numisma
& à partu, & à peste indemnem fecit; &
celebri ac festo rumore per omnes didito-
res pro miraculo celebrata.

24. In Vrbe Quenca matronæ nobili
diuturna sangvinis fluxio jam omnem vi-
vendi spem interverterat. Jamq; medici-
nis nil nisi desperationem augmentibus, mor-
tualia parabantur, cum visentium quampi-
am de S. P. Ignatio colloquentem auscultans

audivit, nescio quem insigni planè beneficio à sancto hoc fuisse affectum; sed beneficium ingratâ & inertî oblivione sepultum, sine ullâ grati animi significatione mansisse. Tum ægra nobilis, magno sensu teneri animi ac dolentis ad S. P. imaginem in hæc prorupit: O gloriose mi Pater, si quâ erga illum beneficentiâ fuisti, eâdem me quoq; dignareris, quàm ego impensè curarem me tibi gratam pro dignatione tam tempestivâ exhibere! Dein quædam animo concepit ac decrevit officia pietatis in Sancti venerationem suscipienda, & retinenda usq; ad mortem. Et mox; quod ipsa & alij gaudio atq; admiratione sunt profecuti, se ab Ignatio exauditam salva & valens lætata est, non intermissâ unquam eorum, quæ promiserat memoriâ, & fidelitate.

25. Alia itidem nobilis Quencensis, cum suum parvulum in cunis, quem unicè amabat, morti jam proximum dolenter aspiceret, illum ad pedes imaginis S. P. Ignatij, quem præcipuo studio prosequabatur, deposuit, flagrantissimèq; rogavit, ut, si quidem ita esset melius, parvulum retineret in vita. Ita precatione ad meridiem usq; productâ, cum dolentes oculos piè in S. P. imaginem convertisset, luce palàm advertit, Sanctum exporrecto ab imagine dextro ad
 cunas

SOCIET: JESV, ab A. 1642. ad 1652. 223
cunas usq; ad parvulum brachio quiddam,
quod infans intelligere videbatur, innuen-
tem, & infantem vicissim velut in amplexus
tenera brachia explicantem, & suavissimo
Matris solatio expirantem, & à morte ama-
bili quadam formæ gratiâ undequaq; per-
fufum.

26. Gratiâ quoq; referre injuriæ, ut vi-
vus nos docuit, sic ipse nunc etiam ibidem
fecit Ignatius. Homo qui nihil contra sva-
dentium consilia, totumq; bonorum tor-
rentem moratus, æstro quodam politico
invidioq; nihil omisit quod poterat, ne fir-
mas in Vrbe Quencensi radices ageret jam
recepta Societas. Hic ipso S.P. Ignatij die
quo Civitas universa divinæ in Ignatio glo-
riæ ancillata, pietate suâ celebritatem nobi-
litabat, ad armentum, seu armentitium
vaccarum gregem foris visendum se con-
tulit. Ibi dum gregem lustrat, vacca fero-
cior (quam Indi *caput diaboli* appellabant)
toto pedum, & infestorum cornuum im-
petu in illum fertur, & fugientem ponè in-
sequitur, etiam id quod interjacebat repa-
gulum transilientem, saltu propemodum
assecuta. Tum ille à præsentissimo pericu-
lo pavidus, versâ in pietatem necessitate,
DEO trepidæ memoriæ non alium quàm
Ignatium suggerente, opem Ignatij unice

interpellat. moxq; vacca infestis hæctenus intemperijs magnas minas agens, repente abstinit, cum prædam jam præ cornibus haberet. Is vero in Urbem lætabundus revertit, & Ignatium liberatorem suum conversâ in benevolentiam invidiæ rabie, agnovit, æstimandæ, ac ubiq; laudandæ Societati jam impendiò addictus.

27. In Quecensis Urbis dominatu Indæ puellæ duodeviginti annos natæ semper infestus, ac etiam truci ore spectabilis dæmon, nunc serpentis, colubri, nunc Æthiopis larvâ personatus, & verba & cultrum offererat, quo sanguinem & vitam hauriret, ac desperanter eijceret, cum jam ne in cibum quidem quicquam fineret illam admittere. In Urbem adductâ filiâ, parentes, cum nullum remedium proficeret, consilium inière ut ad Nostros perduceretur. Fremebat, & longè quàm aliàs minacior prohibebat inferni genius, ne id illa auderet, nisi vellet quiddam truculentius experiri. Sed neglectæ inermes minæ: adductæ puellæ collo S. P. Ign: numisma est appensum; & fugato improbo interpellatore, illa sibi reddita; innocentem etiam aliàs animam pœnitentiâ eluit, duarum hebdomadarum intercapedine pristina, ac prosperæ valetudini restituta.

SOCIET: JESV, ab A. 1642, ad 1652. 225

§. 9. De S. P. Francisco Xaverio.

28. In Vrbe Popajanensi vir non minus virtutis, quam opum dives, nascituram prolem suam S. Xaverij nomini, eodem etiam nomine donandam devovit. Et verò facta est ejus conjunx, parienti sibi summo uniceq; levamento fuisse dilectam sibi, quam coram venerabatur, Sancti sui Xaverij imaginem. Verum natus & fonte lustrico Christo authoratus Xaveriolus, brevi post magnum vitæ discrimen adiit: Ibi viso parvuli jam mortualem colorem induentis velut cadavere, jam de exequijs agebatur. In incerto est, jamne verè mortuus, an tantum intercepto spiritu moriens jacuerit parvulus: illud certum est, in illa se morte, seu mortis opinione jacenti impositam S. Xaverij à pio parente imaginem parvulo spiritum, ac valetudinem reddidisse. Volebat nempe vitæ arbiter DEVS honori sui Xaverij, & paternæ pietati tantisper illum concedere. Tantisper dixi; nam posteaquam pervadens Urbem rumor subitariam illam pueri in dubiâ & apud aliquos certâ morte jacentis vitam & valetudinem divulgavit, & parvulus aliquamdiu prosperè valuit, dilata tantisper morti succubuit.

§. 10. De B. Francisco Borgia.

29. Formidabiles terræ tremores Popa-

P 3

janen-

janensem Urbem sæpe afflixerant, in quibus quia Cives propitium B. Borgiæ nomen sensere, illum anno 1647. in Urbis Patronum publicâ suffragatione unanimes elegere. id quod etiam ab Urbis S. Fidei incolis factum utiliter fama perhibet, ac ipsi luculenter affirmant.

§. II. *Rara quedam in missionibus reperta.*

30. Varius est naturæ genius, & admirabilis, cum alias, tum vero quando quâdam superstitionis ad infernales genios ciendos natæ admirabilitate aspergitur. In Mainarum missione reperta id genus quædam curatiùs edisseram. In Pajarana hujus missionis orâ est nanum quoddam sive pygmaum sylvestrium Indorum genus, qui avito indigenarum errore sunt immortales, neq; infante trienni majores unquam. Quibusdam unus tantum oculus, alijs unus solummodo pes est. Reperto dum istic Pater in Missione versaretur unius cadavere, mortalitatem illis ab exemplo illius perfvadere conatus est Pater; at illis illud novum non fuit, dicentibus Eguam illum (ita immortales illos suos nanos vocant) mortem simulare; sed resurrecturum.

31. In partibus Titinumæ Atalanguos Indos est reperire ut oculatus, idq; idoneus testis

SOCIET: JESV, ab A. 1642. ad 1652. 227
testis Indus retulit, qui capitis loco ignem
habent è collo acephalo identidem erum-
pentem. Atalangeus vero Indicâ nota-
tione vocabuli fere idem est atq; is quem
capite truneaverit inimicus. Illud hic Pa-
tri ab Indis relatum facit ad religionis Chri-
stianæ majestatem haud modicum. Ajunt
quippe, acephala ista spectra seu monstra
Indis, posteaquam sacris aquis lustrata Chri-
sto capita subdidere longè minùs jam quàm
ante illam expiationem negotij facessere:
quin etiam eos quodammodo revereri.

32. Ibidem juvenis pascendo pecori in-
tentus obvios habuit Æthiopes, quos allocu-
tus, illos unâ responsi loco ignem ore to-
to exundantem reddentes vidit, & concidit,
sensibus destitutus, atq; ita repertus à
suis quid vidisset exposuit.

33. In Provincia Mocoana sunt arbores,
quarum fructus grandiorum instar oliva-
rum, sed rubri sunt. Id quod extra nucle-
um est, avibus tantùm in cibum cedit; quod
intra variè aptum est in usus mortalium. Ete-
nim in fracto nucleo resinæ, seu virginis ce-
ræ potiùs, instar quiddam est etiam in colo-
re, quod istic *sevom de Palo* dicitur. Lique-
factâ sevosâ hac massâ, non minùs utiles ad
nocturnum lumen candelæ fiunt, quàm è
sevo bubulo. Color candidus arridet o-

culis, odor capiti firmando. Neq; ulli animantium injuriæ obnoxias esse hæcê candelas è sevo feu cerâ Palensi ajunt experti, cum neq; canes, neq; feles illas attingant, Adde quod ad tumores, & ad ægritudines frigidas, medicam vim habeant, felici emolumento, per experimenta plura contestatam.

34. Neq; illud minus habet admirabilitatis, & istic non infrequens. Sudo cælo, & Sole flagrantissimo, in locis apertis, & ab omni montium Societate remotis, cadunt è serenissimo aère serpentes quartam ulnæ partem longi, & ferè pollicis mole crassi, squamis colore argenteis lucidi, geminis capitibus insignes, nam & caudæ locum alterum caput occupat, teneris dentibus & ore armatum non secus ac alterum. Videntur tamen in eo talparum quiddam habere, quod oculos nulla hæctenus diligentia in illis repererit. Veneni sunt adeo pertinacis, si quem momorderint, ut, cum contra omnia reliqua venena medicina non desit, contra istud necdum ulla sit inventa; nisi terra S. Pauli, quæ sola illis medetur, sed fidei potius viribus, quàm naturæ. R. Bartholomæus Polus in sua per illas oras missione vidit, & à peccatis absolvit Indam fæminam. quam id genus coluber morfu fauciarum

ram

SOCIET: JESV, ab A. 1641. ad 1652. 229
tam veneno suo adeo profligavit, ut horri-
bili ac miserando spectaculo sanguinem o-
culis, auribus, naribus, & ore toto per in-
gens, & lethale profluvium egurgitaret, in-
ter dolores usq; ad mortem tantos, ut ad il-
los explicandos lachrymæ potius quàm ver-
ba suppeterent.

35. Non minus mira & magis jucunda
sunt, quæ de ave quadam Mocoana idem
refert, habetq; testes, qui illam ipsi & vide-
rint, & audierint. Vulgus illi avi tubicinæ
nomen dedit, quod gutture, atq; ore tubæ
sonum scite omnino imitatione felici & ju-
cundâ æmuletur. Cicur fit atq; domestica,
picæ ferè mole, colore cinereo. Vidit hanc
avem P. Bartholomæus Polus, aliquid sala-
mandræ habere, quod ab igne non ambu-
ratur. Illud verò supra salamandram est,
quod ipse illam non solum ab igne illæsam
in igne conspexerit, verum etiam accensas
& ardentes prunas ore innoxio comeden-
tem.

De Patribus istic vitæ sanctis.

36. Duos tantum reperio. Alterum
1649. 10. Maij; estq; is quem alias nomi-
navi P. BARTHOLOMÆVS POLVS, tria vota
Professus, vir qui in adeundis inaccessis ha-
ctenus missionibus, in penetrando ad gen-
tes in crassâ errorum nocte sepultas multa-
rum ærumnarum perperçu vitæ finem acce-

230 ANNUS QVITENS I
lerasse dici potest. Tota illi vita ærumna,
evangelium, baptismus, itinera terrâ, mari,
fluminibus. Animarum desiderium dul-
cis condimenti instar illi fuit. Certè vel
ex ijs, quæ ab illo visa retulimus argumenta-
ri licet, cujus genij gentem tractaverit. Ver-
bo ea tulit, quæ in penetrando ad gentem,
postquam necdum fuit alius, ardua omnino
illi ubiq; se offerebant. Neq; minus tan-
tâ patientiâ fuit emolumentum divinæ glo-
riæ per evangelium propagatæ. Ad hæc
fuit in illo eminens quædam Rhetoricæ ac
eloquentiæ gratia, deinde incredibilis in-
morbis, quibus acerri mē ac diu jam inde à
juventute exercebatur, tolerantia & pretio-
sa ubiq; modestissimi animi corporisq; de-
missio.

37. Magnâ eximie sanctitatis existima-
tione singularibus virtutis heroicæ experi-
mentis conspicuum P. JOANNEM de RIBE-
RA luxit Calensis Vrbs extinctum, tanto sui
desiderio post se relicto, ut Cali passim o-
mnes dicerent ægro Patre, paratos se illius
vitam retinere vel sanguine de corde de-
prompto. Unde vestes à cadavere iterum
vestito non semel direptæ certatim eminen-
tem de viri sanctimonia opinionem lucu-
lenter sunt contestatæ. Habent quædam
non vanam miraculorum speciem quæ va-
tinatione

SOCI ET: JESV, ab A: 1642 ad 1652. 231
tinatione præcepit, ac futura dixit ijs, quo-
rum inconsultam in obeundo pœnitentiæ
Sacramento procrastinationem deplorabat.
Ajunt quâ quâ iret, quandam Ninivitarum
effigiem visam. Dæmonem qui Adamum
se, ac Petrum fingebat, populis ad cultionē
terræ, ac salutē commonstrandam erudien-
dis, jamq; palam ad concionem certatim
undantem declamabat, ostensis populo illi-
us technis, ad silentium coëgit: plura quoq;
digna proluxiore calamo insigniter opera-
tus.

ANNVÆ RHENI
INFERIORIS. ANNI
M. DC. LII.

Inferioris Rheni Provinciam hoc
anno 492. Socij tenuere: quos inter
274. Sacerdotes: reliqui 218.

§ 1. *Ab hæresi abducti.*

1. Præter duo capita Christiano Sacra-
mento à Judæorum errore abluta, hoc an-
no ab hæresi ad Catholicæ partes Ecclesiæ
adducti longè plures quàm 915. præter pa-
gum quendam, in quo pleriq; hæresim eju-
rârunt. Bilefeldiâ Padebornam appulit
hæreticus, istic brevi à DEO per nostros fide
Catholicâ, & à Magistratu civitate dona-
tus.